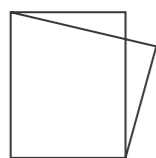

Anders Dræby: Visdommens rum. Om at vende tilbage til de åndelige rødder og finde hjem

Akademisk Forlag, 2023, 265 sider

Anmeldt af Johannes
Adamsen, lektor, ph.d.,
Læreruddannelsen i
Aarhus, VIA University
College

Hulen, templet, drømmen og træet er de fire overskrifter på de fire kapitler. De fire svarer så til fire erkendelsesformer, nemlig shamanisme, ægyptisk visdom, den græske visdom, hovedsagelig forbundet med drømmen, og endelig nordisk visdom. I indledningen gør Anders Dræby sit standpunkt klart, den moderne verden har en åndelig længsel, som kan findes og opfyldes i en eksistentiel søgen efter de åndelige rødder, her jo altså de fire angivne traditioner, og man kan dermed 'vågne op' og 'vende hjem'.

Anders Dræby er ph.d. i eksistentiel terapi fra England, en disciplin, hans praksis i København også har som centrum. Desuden har han ifølge bagsideflappen ikke mindre end seks danske og engelske universitetsuddannelser, niveau angives ikke, så disse og udgivelsen på

Akademisk Forlag skulle i sig selv borge for en vis kvalitet og vederhæftighed. Men det er, som det skal fremgå, lidt mere kompliceret.

Grunden til at tage Dræbys bog op her i tidsskriftet er ikke kun de akademiske kvalifikationer, men nok så meget det spørgsmål, om hans begreb om visdom kunne tilbyde diverse professionsuddannelser noget mere generelt, fx til det nye Livsoplysning på læreruddannelsen, eller andre fag på fx pædagog- og socialrådgiver- og sygeplejerskeuddannelsen (i forbindelse med fx kulturmøde og -forståelse). Med visdom forstår Anders Dræby nemlig en særlig eksistentiel erkendelsesvej, som han mener er fortrængt og glemt i moderniteten med dens præferencer for videnskab og teknologi. Dræby gør det straks klart, at

Anders Dræby: Visdommens rum. Om at vende tilbage til de åndelige rødder og finde hjem

visdom er fortrængt af jagten på lykke, det lidelsesfrie, ja endog udødelighed, men den egentlige, oprindelige, skjulte, visdom går netop gennem lidelse og død, dog symbolsk, eksistentielt, tolket. En væsentlig del af bogen optages af beskrivelser af eksistentiel terapi, med eller uden terapeut, hvor især rejsen, den indre rejse, til den sande, "dybe" visdom (med samt diverse former for billeddannelser og symboludkast fra de nævnte fire kulturer), fungerer som vejviser og døråbner. Dræby understreger mange gange, at det netop ikke handler om guder og faktisk gudsdyrkelse, men om at forstå fx guder og mytologi symbolsk, eksistentielt.

Indledningen (s. 13-24) udstikker retning og idé, og her bliver den tilgang skærpet, at det handler om at komme bag om nutiden og tilbage til en fortrængt erfaringsverden, den sande, dybe visdom, og denne visdom kan først og fremmest hentes i det indre, dvs. i den indre rejse. Den er ikke at finde i den vestlige tradition, sådan som den er forbundet med filosofi og kristendom. Alene af dén grund antager jeg, at Dræby rammer noget, for det er ret udpræget i den vestlige kultur at skippe netop den vestlige kultur – som om denne historieløse omgang med historien ikke er en del af historien.

De rum, hvori Dræby søger visdommen, forbinder han med en slags symbol, shamanismen altså med hulen (s. 25-71). Koblingen af shamanisme og hule er ikke overbevisende. Den shamanisme, vi kender, især fra det centrale og østlige Asiens stammefolk, er ikke forbundet med hulen; de huler, Dræby skildrer, nemlig dem med de forhistoriske malerier (fx

Lascaux, Altamira), kan ikke overbevisende, men nok alluderende, forbindes med shamanisme. Men koblingen tillader Dræby at tage udgangspunkt i shamanismen som vores ældste visdomsform, subsidiært visdomsrum, så den nutidige shamanisme brudfrit kan findes i stenalderen (palæolitikum), hvor den antages at være mere eller mindre global. Lidet overbevisende, hvis man betænker, at shamanismen har meget få spor i det Afrika, som vel stadig er tæt forbundet med det moderne menneskes tilblivelse.

Efter shamanismen vender Dræby sig mod Ægypten, hvor rejsen henter næring i at overvinde dødsangst i konfrontation med døden (s. 73-114). Vi hører, at "Den ægyptiske visdomstradition er den mest omfattende nogensinde, og den indeholder ikke mindst en særlig dødsvisdom" (s. 81), for kun ved at lære at dø, før vi skal dø, kan vi begynde at leve, og kernen i denne visdom kommer til udtryk i myten om Osiris (s. 86), men den er også essensen af pyramiden, som er grundlagt, så almindelige mennesker kan møde døden – og komme levende ud (s. 76). Der er ingen referencer her.

De to sidste kapitler, Drømmen (s. 115-84) og Træet (s. 185-258), vil på lignende facon vise, at den græske hhv. nordiske religion/mytologi indeholder gamle visdomstraditioner. Den græske – bemærk, at 'drøm' som overskrift ikke som de andre er et konkret symbol – handler om drøm, heling og ekstase (de dionysiske mysterier), den nordiske er overvejende forbundet med *sejd*, der hos Dræby identificeres med en metode, og ikke mindst en meget lang gennemgang af Voluspá, Vølvens spådom. Også her, som en del andre steder, betones, at forfatterens

fokus ikke er på "myternes ydre mening", men på deres "indre symbolske mening" (s. 202, note 6).

Til dette korte, men forhåbentlig dækkende, referat må der tilføjes nogle overvejelser. For det første er der anført temmelig meget faglitteratur, men det er svært at se, hvad han har taget til sig. Det helt store spørgsmål rejser sig ikke ved hans forsøg på at udvide den europæiske idé om visdom, det er vigtigt at komme fri af en lidt snærende eurocentrisme. Men fx har allerede Ninian Smart i sin *World Philosophies* fra 1999 brugt forskellen på *the sage* og *the philosopher* for at indfange en anden filosofisk tilgang end den gængse.

Noget andet er næsten vigtigere: Givet at Anders Dræby er velbevandret i litteraturen, og givet at han netop påberåber sig at fremstille den dybe sandhed i de bemeldte traditioner, så er det ikke uden interesse, i hvilken grad det holder stik. Som antydnet ved referatet af shamanisme, nemlig spørgsmålet om forbindelse til hulen, og ved referatet af det ægyptiske, så omgås Dræby litteraturen og kilderne med en forbavsende sikker og nærmest bastant stemmeføring, som ikke viser nogen som helst overvejelser over sprogsbarriere, placering, forståelse, tolkningsgrænse og rækkevidde. Fx skriver Dræby uden vaklen om pyramiden som nærmest hver mands tempel, hvilket ikke bare savner kilde, men går stik mod alt, vi véd, ikke bare om pyramider, men også om de mange templer, som ligger klos op ad pyramider. Kilders alder og tolkningspotentiale forsvinder oftest i en generaliserende hævde af urgammel visdom, men at fx de ægyptiske templer vidner om et velorganiseret samfund, der

allerede under tredje dynasti (knap 2700 f.Kr.) skifter kosmisk orientering fra Nilen (jordisk, såkaldt ktonisk symbol) til solen (himmelsk) – som det fremgår af processionsretning, alt det betyder noget for tolkningen, men ikke for Dræby, der bruger de såkaldte dødebøger for individer uden sans for skiftet siden pyramide- og sarkofagtekster. Den samme udiskuterende facon findes sprogligt: Etymologier fremsættes bare, fx side 84 at *neter* betyder “den skjulte guddom”, men Erik Hornung bruger i sin klassiske undersøgelse *Der Eine und die Vielen* fra 1972 *tredive* sider til at undersøge ordet ntr – og mener for øvrigt, at det betyder ‘gud’. – Og betyder skriftens opfindelse virkelig ikke noget for den postulerede sammenhæng med shamanismen?

Et andet spørgsmål, som bør rejses, er bevidstheden om hans kilders sociale placering. Shamanisme såvel som de andre ‘visdomsrum’ er forbundet med en før-moderne social struktur. Shamanen er ikke et individ på indre rejse, men en repræsentant for samfundet på såvel indre som ydre rejse – det antages, at shamanen faktisk hjælper en eller flere i samfundet, eller hele samfundet i krise, ved reelt at bevæge sig i over- og underverden. Trancen er et udtryk for det både at være til stede i seancen og andetsteds. Det skift, som moderniteten, skal vi sige fra midt 1600-tallet, afstedkommer, handler om en naturvidenskab, som samler alle naturens fænomener i én samlet årsags-virkning-model eller -verdensbillede. Tidlig kaldt at gå fra det lukkede kosmos til det åbne univers – se fx Blaise Pascals overvejelser på randen af fortvivlelse o. 1650. Stjerner er ikke

længere fx guder, som på reelt meget kort afstand påvirker de jordiske forhold, stjerner er fjerne sole. Dette er intetsteds reflekteret hos Dræby, men hvor den faktisk forekommende shamanisme er/var, handler det netop ikke om et uendeligt univers, men om et relativt lille kosmos.

Det tredje og sidste spørgsmål angår den grundlæggende idé om visdom. Visdom er hos Dræby afgørende skilt ud fra europæisk tradition og konciperet som den indre rejse til den dybe visdom om menneskeliv, som den angiveligt findes i de omtalte visdomsrum. Dræby er dog ‘moderne’ nok til mange gange – næsten besværgende – at barrikadere sig mod misforståelser i form af egentlig religion og tro. Han skelner mellem ydre former, fx mytologi, og indre symboler. Men går den? Ja, hvis man abonnerer på opfattelsen af, at den erhverves ved den indre rejse og i den forstand ikke er tilgængelig for ‘rationalitet’. Men siden antikken, markant hos Sokrates, bliver visdom – græsk: *sofía* – forbundet med dialogen og begrundelsen, dvs. at visdommen på en måde bliver *offentlig* og netop ikke kan unddrage sig dialog og begrundelse. Nu vil jeg mene, Dræby ikke er den ringeste psychopompós/rejsefører, man kan få, men hvordan undgår man forførelsen og charlatanen? Jeg tænker, at visdom også kunne forbindes med den indsigt, som kommer af ikke at adskille (Dræby adskiller faktisk), men *skelne* mellem ydre og indre, at forstå det ydre som *form* for det indre: som digtet ikke kan reduceres til prosa, kan myter ikke bare opløses diskursivt – men Dræby tilbyder ikke overvejelser desangående. Det ville

så rejse spørgsmålet om, hvordan vi skal gå til myter, inkl. shamanisme og før-moderne religion, hvis formspørgsmålet tematiseres. Kunne visdom ikke komme af at *forstå*, hvorfor myter og samfund med helt andre erkendelsesformer fungerer, og hvad det betyder? (Og så har jeg ikke plads til at nævne den tydelige påvirkning fra Jung (ideen om at kunne integrere alle sine sider) og Nietzsche (bagtalelsen af fornuften og idealet om det virkelig stærke og frie menneske)).